

również przejrzystej kompozycji pracy i pięknego języka, sprawiających, że dostajemy do ręki książkę, w której nieraz trudne zagadnienia naukowe podane są w sposób zrozumiały dla każdego czytelnika, a nie tylko dla wykształconego lingwisty.

Renata Kucharzyk

e-mail: renatak@ijp-pan.krakow.pl

Monika K r e s a, *Antroponimia historycznego pogranicza mazowiecko-podlaskiego w XVIII wieku na przykładzie parafii Stoczek w ówczesnym dekanacie kamieńczykowskim*, Wydawnictwo BEL Studio, Warszawa 2013, s. 182.

Pod koniec 2013 roku ukazała się książka pod tytułem „Antroponimia historycznego pogranicza mazowiecko-podlaskiego w XVIII wieku na przykładzie parafii Stoczek w ówczesnym dekanacie kamieńczykowskim”. Autorka — Monika Kresa — podjęła próbę opisu i analizy oficjalnych imion chłopów i drobnej szlachty — mieszkańców pogranicza mazowiecko-podlaskiego, żyjących w XVIII w. na terenie rzymskokatolickiej parafii Stoczek (dziś powiat węgrowski) oraz zaścianka Lipki.

Jak zaznacza Autorka we wstępie, jednym z nadrzędnych celów opracowania była próba odpowiedzi na pytanie, czy różnice między chłopami i drobną szlachtą zatarły się również w ich imionach. Materiał językowy wyekscerpowany został z ośmiu ksiąg metrykalnych z lat 1700–1798, znajdujących się w miejscowym archiwum parafialnym. Łącznie wynotowano 8769 formacji antroponimicznych, z których 6177 odnosiło się do mieszkańców parafii Stoczek oraz zaścianka Lipki. Analiza zasobu antroponimicznego miała charakter statystyczny i polegała na ustaleniu zestawu imion (męskich i żeńskich) identyfikujących zarówno dorosłych, jak i dzieci, pochodzących z dwóch warstw społecznych.

Recenzowana książka jest opracowaniem socjolingwistyczno-frekwencyjnym. Autorka nie porusza w niej problemów słowotwórczych, a kwestie adaptacji imion do polszczyzny omawia jedynie w odniesieniu do tych, których łacińskie formy mogły mieć charakter niejednoznaczny.

Monografia składa się z sześciu rozdziałów, poprzedzonych wprowadzeniem.

W rozdziale pierwszym opisany został stan badań nad osiemnastowiecznym imiennictwem na ziemiach polskich. Autorka podkreśla, że do tej pory nie powstało żadne omówienie antroponimiczne, które pokazywałoby funkcjonowanie imienia na terytorium osiemnastowiecznego Mazowsza bądź też pogranicza mazowiecko-podlaskiego, co uniemożliwiło weryfikację stopnia reprezentatywności zebranego materiału językowego. W dalszej części rozdziału przedstawiono zakres i cel podjętych badań, rys historyczny parafii Stoczek, stosunki społeczne tam panujące oraz charakterystykę duchowieństwa w XVIII w. Objasniono również zawartość ksiąg metrykalnych, które stały się podstawą opracowania. Autorka interpretuje także niepewne łacińskie zapiski antroponimiczne, mogące być przedmiotem dyskusji.

Po opisie przyjętych założeń metodologicznych M. Kresa wskazuje pięć typów imion mieszkańców parafii Stoczek w XVIII w., do których należą m.in.: skrócone imiona słowiańskie, które nie weszły do kanonu chrześcijańskiego, imiona biblijne starotestamentowe i derywowane od nich, imiona biblijne nowotestamentowe, imiona świętych chrześcijańskich bądź od nich derywowane oraz imiona spoza kanonu świętych Kościoła katolickiego.

Rozdział drugi dotyczy imiennictwa stanu chłopskiego (mężczyzn, chłopców, kobiet, dziewczynek) w pięciu odcinkach czasowych, z uwzględnieniem w każdym z nich dominanty nazewnictwa, imion częstych, rzadkich i jednostkowych. Procentowy udział każdego z typów imion Autorka

oznaczyła na wykresach, załączonych w aneksie do recenzowanej monografii, co pozwoliło zaobserwować ich rozwój w czasie.

Rozdział trzeci, zbudowany na podobnej zasadzie konstrukcyjnej, traktuje o imionach mężczyzn, chłopców, kobiet i dziewczynek pochodzenia szlacheckiego.

Poza analizą repertuarów imienniczych mieszkańców parafii Stoczek Autorka zajęła się zjawiskiem wieloimienności, które stanowi przedmiot rozważań następnego rozdziału książki. Badany materiał potwierdza już wcześniej prezentowane przez onomastów tezy, że wieloimiennosc występowała częściej w systemie antropimicznym szlachty. Analiza wyekscerpowanego materiału językowego pozwoliła także stwierdzić, że w XVIII w. nie zauważono tendencji wzrostowej czy spadkowej dotyczącej popularności wieloelementowego systemu imienniczego, zarówno w wypadku szlachty, jak i chłopów.

Rozdział piąty przedstawia motywacje wyboru imion, czyli „mechanizmy pozajęzykowe, które decydowały o nadawaniu dzieciom takich a nie innych imion” (s. 105).

Autorka akcentuje następujące czynniki, którymi kierowali się rodzice, wybierając imię dla swego potomka: religia, kult świętych; wpływ duchowieństwa; imiona kalendarzowe, czyli przyniesione; imiona dziedziczone oraz imiona modne. Najważniejsza wydaje się motywacja kalendarzowa jako przejaw kultu świętych, który był bardzo powszechny w XVIII w.

W ostatnim, szóstym rozdziale M. Kresa konfrontuje zebrany materiał językowy, pochodzący z metrykalnych ksiąg parafii Stoczek, z dostępnymi opracowaniami, na których podstawie mogła stworzyć listy frekwencyjne. Punktami odniesienia stały się następujące parafie: Mikłuszowice¹, Rudawa² (Małopolska), Piotrawin³ (Lubelszczyzna), Nowa Brzeźnica⁴ (okolice Częstochowy), Białystok⁵ (Podlasie). Z zaprezentowanego zestawienia wynika, że wybór imion w XVIII w. rzadko zależał od geograficznego położenia parafii, czasem był determinowany przez kult świętych oraz bliskość większych ośrodków kultu. Ponadto zaobserwować można, że niektóre imiona (np. *Rozalia*) charakterystyczne są tylko dla parafii Stoczek.

Monografię zamyka zakończenie, w którym Autorka zastanawia się nad imieniem jako nośnikiem wartości; aneks z wykresami ilustrującymi udział poszczególnych jednostek w imiennictwie danej grupy w konkretnym okresie bądź w ciągu całego stulecia oraz obszerna bibliografia z podziałem na źródła, słowniki i opracowania. Opracowano też indeks imion występujących w tekście.

Publikacja M. Kresy stanowi cenną i godną uwagi lekturę, zarówno ze względu na materiał badawczy, jak i sposób opisu. Napisana jest bardzo przystępnym językiem, pozwalającym przeciętnemu czytelnikowi zgłębić tajniki historycznej, osiemnastowiecznej antropimii parafii Stoczek i zaścianka Lipki.

Książkę uważam za rzetelne i dogłębne opracowanie onomastyczne.

Sylwia Iglewska

e-mail: sylwiaigl@poczta.fm

¹ M. Nowak. Imiennictwo w parafii Mikłuszowice koło Bochni. Roczniki Humanistyczne KUL, 44, s. 59–82.

² E. Klisiewicz. Męskie imiona chrzestne w parafii Rudawa koło Krakowa z lat 1570–1897 (na podstawie ksiąg metrykalnych). Onomastica, XXXIII, 1989, s. 169–181.

³ Z. Sułowski. Imiona chrzestne parafii Piotrawin z XVII–XIX wieku. Roczniki Humanistyczne KUL, 20, s. 94–116.

⁴ A. Tomecka. Imiona chrzestne w księgach metrykalnych Nowej Brzeźnicy k. Częstochowy z XVII i XVIII wieku. Onomastica, XXXIX, 1994, s. 157–178.

⁵ J. Jaroszuk. Imiona żeńskie w parafii katolickiej w Białymstoku w połowie XVIII wieku. Poradnik Językowy, 1984, z. 1, s. 20–30.